

Ігор Власюк –
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
КООПЕРАЦІЇ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «РАДЯНСЬКА ВОЛИНЬ»
(1925–1927 РР.)**

Досліджуються досвід і проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації, що знайшли своє відображення на сторінках газети «Радянська Волинь» (1925–1927 рр.).

Ключові слова: сільськогосподарська кооперація; Волинь; «Радянська Волинь»; нова економічна політика; селянство; радянська влада.

Постановка наукової проблеми та її значення. Осмислення історичного досвіду розвитку сільськогосподарської кооперації на Волині і в Україні в роки нової економічної політики 20-х років ХХ ст., сприйняття її селянами, процесів створення та діяльності різних видів кооперативів є важливим завданням сучасних дослідників. Розвиток селянської кооперації сьогодні потребує врахування цього досвіду, оскільки саме тоді, в умовах проведення непу, ще були певні можливості для цього. Зрозуміло, що нинішній етап розвитку сільського господарства має також свої проблеми, відмінні від попередніх.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні цікавить значно коло українських істориків. Серед них необхідно виділити праці В. І. Марочко, К. В. Філіппова, А. Г. Морозова, І. А. Фаренія, В. Є. Паскаленка, Т. В. Оніпко, В. В. Гольця, О. М. Дулгерової, Я. М. Шабали та ін. [1; 21]. Розвиток селянської кооперації у радянській Волині у 20-х рр. ХХ ст. залишається малодослідженим, висвітленим переважно у загальному контексті розвитку сільського

господарства України або Волині. У радянський період дана проблема знайшла своє часткове висвітлення у дослідженні Л. Г. Ільчука, статті Д. Самолюк [2].

Метою статті є дослідження на основі аналізу відповідних публікацій на сторінках газети «Радянська Волинь» досвіду і проблем розвитку сільськогосподарської кооперації на Волині у 1920-х роках.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Публікації газети «Радянська Волинь» з проблем розвитку сільськогосподарської кооперації (1925–1927 рр.) є важливим джерелом вивчення цієї теми. Незважаючи на заідеологізованість самих публікацій, ми можемо виокремити в них цінний матеріал, що допомагає глибше зрозуміти хід розвитку кооперації на селі, сприйняття його селянами, проблеми і складнощі, певні перші позитивні тенденції і успіхи.

Насамперед важливим, на наш погляд, є аналіз публікацій, у яких висвітлювались завдання і проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації на Волині в роки непу.

Однією з серйозних проблем розвитку кооперації на початковому етапі вважалась спекуляція з боку осіб, які були членами кооперативів, які заважали організації та діяльності сільськогосподарських кооперативних товариств. Незаможні селяни і середняки повинні були, як писалось, «очистити свої кооперативи від спекулянтів та непотрібного елементу». Йшлося також про широку участь жінок у кооперативній діяльності [3, с. 6].

Одним з важливих класових, ідеологічних завдань, що ставила радянська влада, сприяючи кооперуванню незаможних та середняцьких селянських господарств, було об'єднання і спрямування їх проти заможної частини селянства. Тим самим влада намагалась «привернути до справи робітництва та його партії» ці прошарки селян. «Куркуль, що відживає, намагається вирвати середняка з-під нашого впливу й перетягти на свій бік», – так писалось в одній із статей газети за 1926 рік. XIV Всесоюзний партійний з'їзд зобов'язав всіх членів партії пильно стежити за розвитком сільськогосподарської кооперації та

вживати усіх заходів, щоб забезпечити її розвиток у необхідному для партії напрямі [4, с. 2].

У публікаціях газети «Радянська Волинь» за 1926 рік виділялись такі проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації: 1) далеко не всюди ще навчилися сільськогосподарські кооперативи господарювати; 2) часто недбайливим було ставлення до кооперативних коштів; 3) слабке охоплення селянських господарств кооперацією і слабка участь у ній жінок як трудівниць та господарниць; 4) ревізійні комісії у кооперативах часто виявляли невміння і незнання своєї справи [5, с. 1; 6, с. 3].

Важливе значення надавалось набуттю сільськогосподарських знань селянами. За завданням Губземуправління, кожний районний агроном повинен був прочитати протягом року 40 лекцій по сільському господарству, кожний районний фахівець – 120 лекцій. Усього ж протягом 1925 року планувалось прочитати у губернії 3200 лекцій [7, с. 4].

Було відмічено також, що приватний крамар здає потроху свої насижені місця кооперативам. Торговельний обіг переходив до кооперації. Щоб виконати завдання, кооперація мусила бути не каззонною установою, а живою організацією селян та робітників. Проводилася кампанія добровільного членства з метою втягнення селян до кооперації. Члени кооперативу брали участь у прибутках і збитках, і тому були зацікавленими в його роботі [8, с. 6].

Сільським кооперативам, на думку автора статті, опублікованої у газеті «Радянська Волинь» 17 серпня 1927 р., необхідно було подбати про те, щоб селянин міг продати своє зерно за справедливую ціну у найближчий до нього кооператив; щоб у кооперативних крамницях було все потрібне для селян (дешеві товари), щоб був обмін селянам товарів на вироблені ними продукти [9, с. 3].

У Коростенській окрузі було організовано перше на Волині окружне кооперативне товариство насінництва. Передбачалось кооперувати усе населення округи, земельні товариства, колгоспи, комітети взаємодопомоги і окремих передових селян; збільшити пайовий капітал товариства до 50 тис. крб.

Роботи по люпінізації та розповсюдженню насіннєвого матеріалу мали охопити лише тих членів товариства, які вже провели роботи по землеустрою [7, с. 4].

Особлива увага на сторінках газети «Радянська Волинь» приділялась розвитку молочарських артілей. Зокрема, зазначалось, що головною умовою для вигідності артілі є зразкова постановка справи; не треба жаліти коштів на закупівлю кращих машин та найм гарного майстра – все це мало окупитись у багато разів. На думку автора однієї статті, необхідно було притягнути якомога більше учасників до складу артілі, оскільки чим більше надходило молока до неї – тим дешевше обходилося виготовлення масла. Справа молочарська існувала на Волині з 1911 року. Для прикладу зазначалось, що за 1924 рік 46 молочарських артілей переробили близько 500 тис. пудів молока, об'єднавши 9 тис. селянських господарств і 200 сіл. Ще одним важливим завданням у цій сфері було подбати про розвиток відповідної місцевої породи корів (білоголової), які, за умови гарного догляду за ними, давали багато молока [7, с. 4].

На 1926 рік молочарські заводи мали 15 товариств. Вони переробили 268,4 тис. пудів молока (13% від усього товарного молока в районі діяльності цих товариств), виробили 11 тис. пудів масла (у середньому за пуд масла товариства одержали по 23 крб. 12 коп.). 64% продукції було реалізовано через кооперативні організації, а 36% – на приватних ринках. За допомогою Окресільспілки, що об'єднувала ці товариства, при них було організовано до 50 злучних пунктів та 2 контрольно-скотарські відділи [5, с. 4].

Нагальною потребою у розвитку молочарських товариств було відкриття спеціалізованих шкіл з молочарства [10, с. 5]. Для того, щоб селяни продавали молоко кооперативам важливо було підвищити закупівельну ціну на нього. Наприклад, Старо-Будівське товариство, відкривши молочарню, платило за фунт жиру в молоці 77 коп, тоді як перекупники – 35–40 коп. Селянин був зацікавлений в отриманні більшої плати за своє молоко, однак досягти цього було можливо за умови малих ощадних витрат на переробку молока та його збут. Для цього доцільним було об'єднання дрібних заводів у великі, що

сприяло б зменшенню цих витрат і поліпшенню технології виготовлення масла [11, с. 4].

Важливого значення у ці роки на Волині та в Україні набув розвиток кредитної сільськогосподарської кооперації. Організоване на Волині з 1924 року товариство сільськогосподарського кредиту широко розгорнуло свою працю. Пайщиками у товариство на 1925 рік вступило 66 сільгосптовариств та 47 колективів. Усього позик було видано на суму 871356 крб. (з них сільгосптовариствам – 521338 крб., сільгоспколективам – 91739 крб., окружним сільгоспспілкам – 161877 крб., окремим особам – 1610 крб. [12, с. 8]. Кредитні операції товариств на місцях збільшились у 1924–1925 рр. з 22% до 34 % від обігу. Баланс Волинського сельбанку збільшився за 1924/25 господарський рік у 3,5 рази (з 795 тис. крб. до 2 млн. 905 тис. крб.). Однак, ці показники не означали відмінної діяльності банку. Недоліками в його роботі були: потреба у збільшенні пайових внесків; кредитування селян збільшилось майже виключно за рахунок кредитів Укрсельбанку, а не з власних коштів Волинського сельбанку та внесків до нього.

Серйозною проблемою стало повернення отриманих кредитними кооперативами позик. Наприклад, несплачених позик по округах Волині на 1.10.1925 р. було понад 316 тис. крб., на 15.12.1925 р. – вже 450 тис. крб. Відзначалось, що земельні громади зовсім не повертають позик, особливо на придбання насіння, сільськогосподарських машин, худоби та землеустрій. Самі кредитні товариства не вживали рішучих заходів до стягнення позик у селян, незважаючи на гарний врожай 1925 р. Планувалось провести відповідну кампанію по збиранню прострочених позик, за допомогою місцевих радянських і партійних організацій, судових органів. Несплата кредитними товариствами позик банку вела до припинення подальшого кредитування самих товариств [13, с. 2].

У с. Старій Буді Пулинського району сільськогосподарське кредитне товариство, організоване з 1923 р., працювало досить кволо. Лише завдяки

новому керівництву товариства у 1925 р. вдалося докласти великих зусиль у справі поліпшення його діяльності [11, с. 3].

Для поліпшення роботи кредитної кооперації на селі Народа з питань розвитку сільськогосподарської кредитної кооперації 7 вересня 1926 року запропонувала такі заходи: 1) своєчасне повернення позик Сільбанку (1/9 усіх кредитів були простроченими); 2) кредитування незаможних селян зі спеціальних фондів (по Україні було виділено понад 2 млн. крб.); 3) створення пілґ при вступі у товариства незаможних селян та позбавлення їх бюрократичної тяганини [14, с. 5].

У сфері споживчої кооперації станом на 1926 р., як показує аналіз однієї статті, головним завданням було не збільшення кількості самих товариств, а їхня якісна діяльність (це було важливим і для інших видів кооперації на селі). Необхідно було зацікавити селян вносити більше коштів у кооперативи і видавати таким пайщикам премії на закуплені товари. Пайовий капітал планувалось збільшити до 5 крб. з одного пайщика. Гостро стояла проблема зменшення накладних видатків товариств, з метою врегулювання вартості націнок на товари до 14% від їхньої собівартості. В роботі кооперативів необхідно було ввести суворе планування їхньої діяльності протягом кожного року, затверджувати відповідні кошториси тощо. Правління споживчих товариств повинно було обов'язково звітуватись перед виборцями. До керівних органів рекомендувалось обирати працівників-господарів, цілком свідомих як у кооперативній справі, так і справі радянського будівництва. Самі товариства повинні були точно дотримуватись свого статусу. Також важливим завданням була боротьба всередині кооперативів із зловживаннями (розтратами, відповідними боргами, нестачею коштів та ін.) та притягнення винних до суду [4, с. 3].

Доцільним є вивчення досвіду діяльності окремих споживчих кооперативів.

Наприклад, у с. Старо-Чуднівській Гуті Чуднівського району до складу сільгосптовариства входило 36 членів. Націнка на промислові товари («крам»)

складала 18,5%. Сума обігу товариства за січень 1925 р. перевищувала суму за жовтень 1924 р. утричі, а прибуток за січень дорівнював сумі пайового капіталу; 75% такого товару закуповувалось у кооперативних установах. Ефективна робота кооперативу викликала повагу з боку селян навіть навколишніх сіл. Товариство сподівалось на придбання несінневої позики від Губсельбанку для кредитування селян. Однією з проблем діяльності кооперативу називалась бідність населення, яке не могло заробити достатніх коштів на паї [3, с. 6].

Не мали досвіду роботи споживчі товариства у с. Гуменівці Красилівського району та с. Вільха Баранівського району. Перше позичило багато грошей, однак ще не вміло вести торгівлю і не встигало віддавати борги; у другому кошти фактично проїдалися [15, с. 6].

Певні успіхи у своїй діяльності мав Левківський споживчий кооператив. На перевибори його правління 27 грудня 1925 р. прийшло понад 300 пайщиків і тих, хто бажав вступити до складу кооперативу. Згідно звіту, прибутки товариства за 1925 рік склали понад 2500 крб., було відкрито 3 нових відділи, взято в оренду водяний млин.; націнки на товари були мінімальними. Тому не дивно, що понад 1/3 селян цього села стали пайщиками кооперативу [16, с. 3].

«Кооперативною болячкою» часто була незадовільна робота правління товариств: погано поставлене рахівництво, нескладання звітів про роботу протягом року, нескликання зборів пайщиків та їх мала кількість. Про це засвідчила робота правління Бражинського та Звягельського кооперативів Потіївського району. Зміна правління у Пулинському кооперативі Іванківського повіту сприяла усуненню названих недоліків та значному поліпшенню його діяльності [13, с. 3].

Ціни у Березівському споживчому товаристві у 1927 р. були вищими, ніж у приватника. Пайовики с. Новий Завод Мархлевського району постійно переобирали правління, нових товарів правління не закуповувало. У с. Старому Майдані Пулинського району голова правління зовсім не дбав про споживачів, щоб дати їм дешевий та якісні товари; до того ж вони закуповувались не в

кооперативній райспілці, а у приватника [17, с. 3]. У Більковецько-Зубровецькому споживчому товаристві був безлад, а усіма справами «крутили» три брати [18, с. 5].

Забілоцьке споживче товариство мало за 1925 р. 910 крб. прибутку; протягом перших трьох місяців наступного року він складав вже 2024 крб. Удвічі збільшилась і кількість пайовиків; пайовий капітал збільшився на 45 крб., майна – на 425 крб.; поліпшився стан молочарні. Кооператив охоплював на 1926 рік вже більше чверті усіх селянських дворів. Він мав власних обігових коштів на суму 5838 крб., а позичених – 1769 крб.; ставилось завдання постачати селянам дешевші товари [19, с. 3].

У с. Колодіївці Пулинського району в сільськогосподарському товаристві було мало пайщиків; гроші селянам за молоко виплачувались несвоєчасно; працювали без рахівництва; прибутки і видатки у книгах не записувались; ревізійна комісія і контрольна рада не працювали зовсім [20, с. 3].

Сільськогосподарське товариство «Праця» у с. Троковичах Черняхівського району розпочало свою діяльність у 1922 р., з 7 членами та мізерним капіталом. Станом на 1 червня 1926 року товариство охопило 1/3 з 509 селянських господарств села; кількість членів збільшилась до 172, а капітал складав вже 7528 крб.; чисті прибутки – 2592 крб.; націнка на собівартість товарів була невеликою (усього 15%). При товаристві було організовано прокатний та зерноочисний пункти; пайщикам постачались борони, коси, серпи та інший дрібний реманент; проводилася контрактація хмелю [5, с. 4].

Однією з найбільш вигідних та перспективних справ для селян була участь у розвитку хмелярської кооперації. Хмільспілку на Волині було організовано у березні 1925 року. Станом на 1926 рік вона об'єднувала 27 хмелярських товариств, 2 сільськогосподарські комуни та 1 артіль. Цікавим був її соціальний склад: переважали середняки (55,3%); незаможні ж складали 39,1%, заможні – 5,3% [5, с. 4]. Останні намагалися приховувати свої прибутки у зв'язку із відповідною ідеологічною і класовою політикою влади; часто неохоче вступали до таких товариств, віддаючи перевагу індивідуальним

формам ведення своїх господарств. На думку українського дослідника В. Є. Паскаленка, радянська влада намагалася поставити під свій контроль кооперативні організації, витіснити або обмежити участь у ньому заможних верств селянства. Влада, вбачаючи у цій категорії селянства свого опонента, всіляко обмежувала його господарську ініціативу, перешкоджала зміцненню їхніх господарств [21, с. 14-15].

З'їзд волинських хмелярів 4 квітня 1926 р. визначив проблеми розвитку хмелярської кооперації та необхідні для виконання завдання: необхідно розгорнути роботу серед хмелярів за поліпшення якості хмелю. Хмільспілка працювала на належному рівні. Було організовано 34 хмелярських товариства, що об'єднали 3/4 хмелярів оруги та 85% площі під хмільниками. Рахівництво й діловодство по товариствах було цілком налагодженим. Пайовий капітал товариства зібрані повністю. За жовтень – грудень 1925 р. було одержано внесків від хмелярів на 18 тис. крб. Усі товариства продавали хміль і купували товари виключно через хмільспілку, не мали жодних стосунків із приватними покупцями. Для подальшого розвитку хмільспілки необхідно було мати хмилесировні, щоб не було конкуренції між організаціями, що заготовляли і продавали хміль. Важливо було і поширити агрокультурну роботу серед хмелярів, створити спеціальний грошовий фонд для кооперування незаможних хмелярських господарств [19, с. 2]. На потреби розвитку хмільників незаможних селян, які ставали пайщиками, спілка виділила у 1926 р. із своїх прибутків 3 тис. крб. [5, с. 4].

Якщо порівнювати розвиток сільськогосподарської кооперації на Волині і в Україні з російським регіоном, можна, зокрема, погодитись із висновками історика В. В. Кулачкова, що кооперація фактично не була самостійною структурою, хоча на практиці повинна була відігравати стимулюючу роль в розвитку самостійної підприємливості селян. Найяскравіше, на його думку, ілюструють відношення села до кооперативних структур селянські листи, у яких розвиток кооперації оцінювався як позитивно, так і негативно [22, с. 59].

Важливим завданням, яке може бути предметом нашого подальшого дослідження, є порівняльний аналіз досвіду розвитку сільськогосподарської кооперації на Волині в роки непу і в період реалізації столипінської аграрної реформи. Зокрема, доцільним є аналіз відповідних публікацій газет «Волинь», «Жизнь Волини» за 1906–1916 рр. Саме період столипінської реформи був позначений великими позитивними змінами у розвитку сільськогосподарської кооперації. Так, станом на 1915 р. на Волині було організовано 414 кредитних та ощадно-позичкових кооперативів на селі. За їхньою кількістю губернія займала друге місце після Херсонської в Україні [23, с. 293].

Попередні наші дослідження цього періоду показали, що в тих умовах селяни були більше зацікавленими у розвитку кооперації на селі. Аналіз публікацій газети «Радянська Волинь» за 1925–1927 рр. свідчить про перебування селян під ідеологічним контролем більшовиків та державною опікою і втрату ними певної самостійності у цьому процесі. Проблеми у діяльності кооперативів на селі були подібними і в роки столипінської реформи, і в роки непу. Це пояснювалося переважно тим, що кооперація перебувала у стані свого становлення, і потрібен був час для удосконалення діяльності різних видів товариств. Наприклад, на Волині на 1 січня 1913 р. діяли 186 споживчих товариств, а 18 було закрито. Головні недоліки у роботі цих кооперативів полягали у нерозумінні самої ідеї споживчої кооперації, малій кількості членів, недостатніх обігових коштах, відсутності досвіду у справі закупівлі товарів, погано поставленому рахівництві; матеріальне становище пайовиків поліпшувалось не всюди [24, с. 14, 25].

Однак, на відміну від початку ХХ ст. радянська влада внесла у ці процеси своє забарвлення і відповідне спрямування.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Публікації на сторінках газети «Радянська Волинь» є цінним джерелом для вивчення досвіду та проблем розвитку сільськогосподарської кооперації у цьому регіоні, незважаючи на їхню заідеологізованість та політичну спрямованість. Вони засвідчують, що у названих роках створення та діяльність кооперативів

відбувалося під пильним контролем з боку радянської влади, у потрібному для неї напрямі. Однак, незважаючи на це, селяни позитивно сприймали ці процеси, оскільки вони відбувались і дорадянський період і були вигідними для розвитку селянських господарств. Тому вплив влади на розвиток кооперації не був виключно негативним, хоча й ідеологічно спрямованим. Оцінювати діяльність кооперативів, на наш погляд, необхідно обережно, оскільки практично вони перебували у стані становлення, маючи низку проблем і певний позитивний досвід. У зв'язку з цим подальшого поглибленого дослідження потребують особливо розвиток споживчої та кредитної кооперації на Волині у період непу; порівняльний аналіз розвитку різних видів сільськогосподарської кооперації з періодом столипінської аграрної реформи.

Джерела та література

1. Марочко В. І. Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861–1928 pp.) / В. І. Марочко. – К.: Kots Publishing, 1995. – 224 с.; Морозов А. Г. Кредитна сільськогосподарська кооперація УСРР в роки непу: Автореф. дис... докт. іст. наук: 07.00.01 / А. Г. Морозов. – К., 1994. – 35 с.; Фареній І. А. Український кооперативний рух у період 1917–1920 років (історичний аспект): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / І. А. Фареній; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2000. – 19 с.; Голець В. В. Кооперативний рух Північного Лівобережжя України в період непу (20-ті роки ХХ ст.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / В.В. Голець; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2004. – 20 с.; Оніпко Т.В. Особливості заготівельної діяльності споживчої кооперації України в добу непу (1921–1928 pp.): монографія. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 433 с.; Дулгерова О. М. Культурно-освітня діяльність сільськогосподарської кооперації України у добу непу: Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / О. М. Дулгерова; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2006. – 20 с.; Шабала Я. М. Розвиток сільськогосподарської кооперації на Волині у складі Польщі (1921–1939 pp.). Кооперативний союз “Турт”/ Я. М. Шабала // Історіографічні дослідження в Україні: У 2 ч. / Редколегія: В. А. Смолій (голова), Ю. А. Пінчук (відп. ред.). – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2003. – Вип. 13: Україна – Польща: історія і сучасність: Збірник наукових праць і спогадів пам'яті П. М. Калениченка (1923–1983), ч. 1. – С. 425–434.
2. Ільчук Л. Г. Соціалістичні перетворення у сільському господарстві Житомирщини (1920–1930 pp.) / Л. Г. Ільчук // Наукові записки Житомирського державного педагогічного інституту ім. І. Франка. Т. VI. Серія суспільних наук. – Житомир, 1957. – С. 121–157; Самолюк Д. У перше післявоєнне десятиліття на Волині. 1927 р. / Д. Самолюк // Радянська Житомирщина. – 1987. – 22 вересня.

3. Радянська Волинь. – 7 березня 1925 р.
4. Радянська Волинь. – 10 січня 1926 р.
5. Радянська Волинь. – 2 липня 1926 р.
6. Радянська Волинь. – 20 серпня 1926 р.
7. Радянська Волинь. – 4 січня 1925 р.
8. Радянська Волинь. – 3 січня 1925 р.
9. Радянська Волинь. – 17 серпня 1927 р.
10. Радянська Волинь. – 16 травня 1926 р.
11. Радянська Волинь. – 6 серпня 1926 р.
12. Радянська Волинь. – 5 січня 1925 р.
13. Радянська Волинь. – 13 січня 1926 р.
14. Радянська Волинь. – 10 вересня 1926 р.
15. Радянська Волинь. – 26 березня 1925 р.
16. Радянська Волинь. – 8 січня 1926 р.
17. Радянська Волинь. – 5 липня 1927 р.
18. Радянська Волинь. – 16 липня 1927 р.
19. Радянська Волинь. – 8 квітня 1926 р.
20. Радянська Волинь. – 12 травня 1926 р.
21. Паскаленко В. Є. *Заможне селянство в сільськогосподарській кооперації України (1921–1929 рр.): Соціально-економічний аспект: автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / В.Є. Паскаленко; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2006. – 20 с.*
22. Кулачков В. В. *Восприятие деятельности кооперативных организаций крестьянством Западного региона России в 1920-е гг. / В. В. Кулачков // Новейшая история России / Modern history of Russia. – 2014. – №2. – С. 56–63 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article>. – Заголовок с экрана.*
23. Бородаєвський С. В. *Історія кооперації / С. В. Бородаєвський. – Прага: Український Громадський Видавничий Фонд, 1925. – 448 с.*
24. *Очерк о положении потребительных обществ Волынской губернии. – Житомир, 1913. – 45 с.*

Власюк І. Н. Проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації на сторінках газети «Радянська Волинь» (1925–1927 гг.)

Исследуются опыт и проблемы развития сельскохозяйственной кооперации, что нашли свое отображение на страницах газеты «Советская Волинь» (1925-1927 гг.).

Ключевые слова: сільськогосподарська кооперація; Волинь; «Советская Волинь»; нова економічна політика; селянство; радянська влада.

Vlasyuk I. M. The problems of the development of agricultural co-operation on the pages of newspaper «Radianska Volyn» (1925–1927)

Experience and problems of the development of agricultural co-operation is explored, that found the reflection on the pages of newspaper «Radianska Volyn» (1925-1927).

Keywords: agricultural co-operation; Volyn; «Radianska Volyn»; new economic policy; peasantry; soviet power.